

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вікторія Антонівна Палехова¹

Відкритість української економіки значно посилює необхідність врахування трендів, що домінують на глобальному рівні, особливо з огляду на повосне відновлення української економіки. Сучасний етап глобалізації має складний і суперечливий характер. У роботі проаналізована динаміка основних показників, що характеризують зовнішньоекономічну діяльність: обсягів зовнішньої торгівлі, стану платіжного балансу, обсягів приватних грошових переказів та прямих іноземних інвестицій. Проведений аналіз не дозволяє зробити однозначний висновок про віддзеркалення у наведених індикаторах уповільнення міжнародної економічної інтеграції. Беручи до уваги різноспрямованість світових трендів, недосягнення піку глобалізації в ЄС та у світовій торгівлі послугами видається слушним і безпомилковим курс України на подальший розвиток інформаційно-комунікаційних послуг та євроінтеграцію.

Ключові слова: глобалізація, деглобалізація, слоубалізація, експорт, імпорт, приватні грошові перекази, прямі іноземні інвестиції.

Постановка проблеми. Повоєнне відновлення вітчизняної економіки, реалізація українського плану Маршалла залежить від багатьох умов і, не в останню чергу, від стану та основних трендів розвитку світової економіки. Проте зміни, що відбулися протягом останніх років, свідчать на користь кількох несприятливих тенденцій. Після доволі тривалого періоду, що отримав назву Великої Помірності (The Great Moderation), настали часи, що все впевненіше претендують на назву Великої стагфляції. Золотий період глобалізації змінився на явище, якому ще підшукують назву, – деглобалізація, слоубалізація, локалізація, фрагментація світової економіки, відмінною рисою якого є послаблення міжнародних економічних зв'язків, зменшення взаємозалежності та інтегрованості країн світу. Беручи до уваги відкритість української економіки, останні процеси можуть серйозно загальмувати її майбутній повоєнний поступ. Важливість врахування реалій і напрямків розвитку світової економіки доводиться й тим загальновідомим фактом, що при визначенні основних орієнтирів та інструментів фінансової та монетарної політики береться до уваги стан платіжного балансу, в якому віддзеркалюється зовнішньоекономічна діяльність, участь національної економіки у світовому господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бити на сполох щодо кінця глобалізації науковці і політики почали ще після світової кризи 2009 р., хоча деякі провісники (Г. Джеймс) відчували небезпеку ще раніше [1]. З часом додавалися все нові аргументи на користь тривожних висновків, які сприймалися як окремі етапи в

процесі деглобалізації: Брекзит, торгова війна США та Китаю, пандемія.

Аналіз ширшого кола подій (починаючи з кінця XIX ст.) вочевидь свідчив, що процес глобалізації, подібно економічним циклам, складається з припливів і відпливів. Прикладами останніх називався період між I та II Світовими війнами, який включав і Велику Депресію, та нинішній період, що почався з Великої рецесії [2] та був значно посилений пандемією [3]. Утім, все більше економістів використовують термін «слоубалізація», наголошуючи на наявності природного уповільнення, а не розвороті тренду [4]. У П. Антраша антитезою слоубалізації є гіперглобалізація, чинниками якої були революція в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, лібералізація торгівлі та перехід до ринкової економіки країн Східної Європи та Китаю [5].

Р. Болдуїн ввів поняття «Нова глобалізація», акцентуючи увагу на перетині кордонів знань, передусім, технологій, що дало можливість поєднувати know-how розвинутих країн та трудові ресурси країн, що розвиваються. Саме спрощене пересування ідей відрізняє Нову глобалізацію від Старої, але воно ж робить її вплив і наслідки все більш непередбачуваними і неконтрольованими [6]. У ході обговорень на Всесвітньому економічному форумі у Давосі підкреслювалася багатогранність глобалізації, набуття нею нових форм, її реконфігурація, посилення її регіоналізації [7].

Новий імпульс дослідження отримали у 2022 р. після вторгнення Росії в Україну через природне зане-

¹ Палехова Вікторія Антонівна, доцент кафедри економіки та підприємництва Чорноморського національного університету імені Петра Могили, e-mail: viktoria.palekhova@chmnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8481-6669>

покоєння щодо геополітичних ризиків та національної безпеки [8; 9]. Одним з наслідків була поява чергового терміну «френдшоринг» (friendshoring), тобто вибір торговельних партнерів серед дружніх країн, які поділяють ті самі цінності, тому вважаються політично та економічно безпечними [10].

Чимало публікацій присвячено впливу останніх тенденцій у розвитку світової економіки на Україну. Найчастіше дослідження сконцентровані на визначенні основних параметрів повоєнного відновлення економіки в сучасних реаліях розвитку світової економіки [11; 12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Перш, ніж робити висновок про обрання правильної стратегії подальшого економічного розвитку з огляду на останні світові тренди, варто проаналізувати, як відбиваються нові реалії на вітчизняній зовнішньоекономічній діяльності.

Мета статті – перевірити відбиття сучасного етапу глобалізації на динаміці показників, що характеризують зовнішньоекономічну діяльність: обсягів зовнішньої торгівлі, стану платіжного балансу, приватних грошових переказів, прямих іноземних інвестицій, та окреслити пріоритетні напрямки повоєнного відновлення вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бум на межі ХХ–ХХІ ст. вважається початком золотого періоду глобалізації. З другої половини 1980-х рр. темпи зростання світової торгівлі випереджали зростання глобальної економіки (рис. 1). Здавалося, що рух не лише товарів, а й капіталів, робочої сили буде надалі пришвидшуватися, сприяючи підвищенню добробуту мільйонів людей. Але цю тенденцію докорінно змінила криза 2009 рр. Лише за період між третім кварталом 2008 р. та другим кварталом 2009 р. світова торгівля скоротилася на 30% у номінальному вимірі (або 18% з урахуванням інфляції) – стався так званий Великий торговельний колапс [13, с. 3]. Це відбулося на диво одночасно: у всіх 104 країнах, по яких СОТ повідомляє дані, спостерігалось падіння як експорту, так й імпорту [14]. Основною причиною такої синхронності була глибока інтернаціоналізація ланцюжків поста-

чань, повсюдне поширення вертикально інтегрованих виробничих мереж.

Після кризи темпи зростання торгівлі наблизилися до відповідних показників динаміки світового виробництва, але залишалися доволі низькими, що було серйозним приводом для занепокоєння, оскільки вони тягнули за собою й значне уповільнення темпів зростання світового ВВП.

Серед причин такого помітного гальмування розвитку міжнародної торгівлі називали проблеми Західної Європи (від мінімальних темпів зростання країн Єврозони до Brexit), поступове вичерпування потенціалу прискореного розвитку найбільш динамічних складових світової економіки (передусім, Китаю та країн Південно-Східної Азії), уповільнення у розвитку ТНК, поширення протекціонізму. МВФ доводилося неодноразово погіршувати прогноз зростання глобальної економіки, зазначаючи, що вона страждає від «девальваційних війн», геополітичних конфліктів та спаду торгівлі. Це тягнуло за собою подальші песимістичні прогнози: адже збереження сталих низьких темпів зростання ще більше стимулювало так званий «економічний націоналізм».

Тривалий час доволі поширеним було уявлення про глобалізацію як про лінійний процес, тобто вважалося, що й надалі зв'язки між країнами будуть лише міцнішати, відкриваючи все нові безпрограшні можливості для її учасників, – розширюючи доступ до товарів і послуг, рятуючи мільйони людей від бідності, збільшуючи їхню культурну обізнаність (win-win globalization). Але з часом все більш очевидними ставали збитки, які нанесла глобалізація, насамперед, низькокваліфікованим працівникам з розвинутих країн. Вона зруйнувала традиційний повсякденний уклад життя, позбавила засобів існування (оскільки кордони перетинають і робочі місця), посилила загальну нерівність, забруднила повітря та воду, підвищила температуру на планеті. Люди, які програли в результаті глобалізації, намагалися захистити свої доходи й традиційні цінності та посприяли, таким чином, приходу до влади правих і лівих популістів. Тож неминучою була зворотна реакція.

Рисунок 1 – Щорічні темпи зростання світового ВВП та світової торгівлі товарами і послугами, %

Джерело: Міжнародний валютний фонд

Жорстко вдарила по цій останній формі прояву глобалізації, закріпила та прискорила тенденції розриву зв'язків криза, що була спричинена пандемією COVID-19. Вона наклала додаткові, ще суворіші, обмеження на пересування товарів, послуг, капіталу, технологій, людей. Через повний занепад туризму, авіа- та інших пасажирських перевезень, закладів розміщення та харчування, чи не найбільших збитків зазнала сфера HoReCa, яка поряд з Макдональдсом сприймалася як символ глобалізації.

Пандемія та боротьба з нею поставила питання про повернення до самодостатніх економік, які забезпечують себе всім необхідним. Те, що раніше виглядало перевагою (вузька спеціалізація), тепер стало сприйматися як недолік. Розвинуті країни відчули необхідність виробляти не лише складні продукти, а й такі, що критично важливі для захисту здоров'я та безпеки власного народу. Протекціоністські заходи поширилися, передусім, на фармацевтику, виробництво медичних матеріалів й устаткування, продовольчих товарів. Замість пошуку ефективних варіантів аутсорсингу в країні з дешевою робочою силою та наступного імпорту товарів довелося віддавати перевагу інвестуванню всередині країни, повернути виробництва з-за кордону на національний ринок (reshoring). Тож компанії, які раніше отримували зиск від глобалізації, почали локалізувати виробництво, всіляко спрощуючи складні багатонаціональні виробничі ланцюжки.

Проте незважаючи на цю тенденцію ізоляціонізму, неможливо не помітити одночасне збереження та навіть посилення процесів інтеграції. По-перше, пандемія сприяла подальшому розквіту цифрової глобалізації: активізувався обмін ідеями, послугами, новинами, розвагами завдяки інтернету. Особливої актуальності набуло вчасне поширення правдивої

інформації. По-друге, «економічний націоналізм» має обмежену сферу застосування, оскільки багато нагальних питань потребують, навпаки, світової солідарності та гармонізації зусиль: від розробки противірусних вакцин до створення основ для запобігання, виявлення та реагування на майбутні пандемії, кліматичні катаклізми тощо. Тож обидва тренди співіснують, і глобалізація просто трансформується.

Як початок чергової хвилі деглобалізації сприймається і вторгнення Росії в Україну. Це абсолютно справедливо для країни-агресора, яка вже стала більш закритою для решти світу і відчула скорочення експорту, імпорту, падіння технологічного рівня, продуктивності праці. Що ж до України, то доцільно проаналізувати, як наявні зміни в глобалізаційних трендах відбилися на показниках зовнішньоекономічної діяльності протягом останніх десятиліть.

Загальновідомо, що економіка України з ВВП, що складав 0,2% від світового у довоєнному 2021 р., є доволі відкритою. Майже половина товарів і послуг, вироблених в країні, йде на експорт. Відповідно, зовнішньоторговельний оборот є порівняним із обсягом ВВП. Це робить вітчизняну економіку залежною від кон'юнктури світових ринків. Вважається, що темпи економічного зростання, їхнє коливання, добробут населення, наповнення бюджету, стійкість національної валюти значною мірою зумовлені динамікою світових цін на основну продукцію нашого експорту. Ціни на внутрішньому ринку також тісно пов'язані зі світовими тенденціями. Безперечною є й залежність вітчизняної економіки від світових фінансів.

Зростання української економіки на початку ХХІ ст. багато в чому було спричинено саме зростанням експорту. Але вже в середині 2000-х рр. відчутне збільшення доходів посприяло швидшому підвищенню обсягів імпорту й формуванню на тривалий

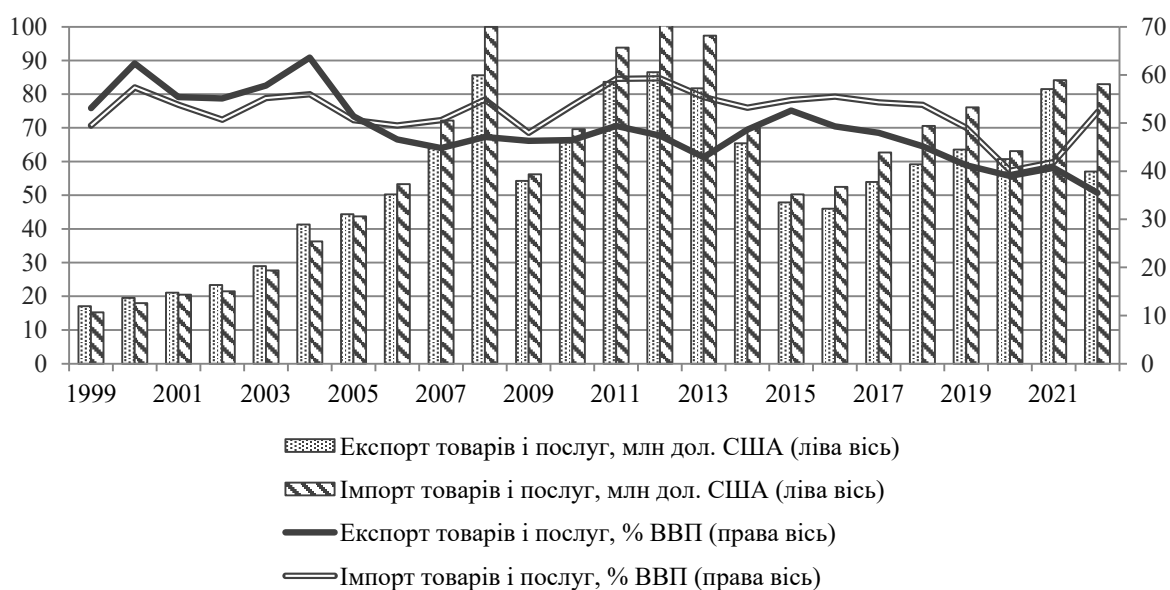

Рисунок 2 – Зовнішня торгівля товарами та послугами в Україні

Джерело: НБУ

час від'ємного чистого експорту (рис. 2). З 2006 р. і донині Україна більше витрачає на закупівлі товарів і послуг за кордоном, ніж заробляє доходів від продажу своєї продукції іноземцям. Але до світової кризи, поки зберігався глобалізаційний тренд, обсяги експорту та імпорту продовжували впевнено зростати.

У 1999 р. вперше за історію складання платіжного балансу у незалежній Україні було зафіксоване додатне сальдо рахунку поточних операцій. Визначальним чинником формування такого результату зовнішньої торгівлі було позитивне сальдо торгівлі товарами (сальдо торгівлі послугами залишалося таким традиційно до 2022 р.). Але якщо за період 1999–2008 рр. обсяги експорту товарів і послуг підвищилися у 5 разів, то обсяги імпорту – у 6,6 разів, сформувавши з 2006 р. негативне сальдо торгового балансу та рахунку поточних операцій (рис. 3).

У подальшому зменшення дефіциту балансу товарів і послуг відбувалося, як зазвичай, під час криз: у 2009 та 2020 рр. – світових, у 2014–2015 рр. – суто української, завдяки звуженню внутрішнього попиту – швидшому скороченню імпорту, ніж експорту. У 2020 р. зросли ціни на основні експортні товари, а імпорт енергоносіїв, навпаки, обійшовся дешевше. До того ж, закриті кордони посприяли переорієнтації основних напрямків туризму з міжнародного на внутрішній та суттєво зменшили вплив іноземної валюти. У 2015, 2020 та 2022 рр. паралельне відчутне зростання балансів первинних і вторинних доходів навіть дозволило сформувати позитивне сальдо рахунку поточних операцій. У 2022 р. вирішальну роль зіграли гранти і допомога міжнародних фінансових організацій та дружніх країн.

Одним з основних джерел надходження валюти в Україну у допандемійні часи залишалися приватні грошові перекази в країну трудових мігрантів. Українці зазвичай заробляли за кордоном більше, ніж іноземці в Україні. Але протягом 2015–2019 рр. обсяги грошових переказів у країну невпинно і помітно зростали, поки в 2019 р., за оцінкою Світового банку, Україна не стала лідером в Європі [15, с. 18].

На рис. 4 зображена динаміка грошових переказів

згідно з даними НБУ, який на відміну від Світового банку враховує не валову, а чисту оплату праці. Але й на цих даних можна перекоонатися, що хвилі деглобалізації (окрім 2020 р.) не стали на заваді переважному зростанню валютних надходжень у країну.

Грошові перекази заробітчан за своїми масштабами у світі вже посідають почесне місце між офіційною допомогою розвитку та прямими іноземними інвестиціями (ПІІ). Дослідження фахівців МВФ свідчать, що вони допомагають національним економікам, покращують життя родин, збільшуючи їхні споживчі витрати, дозволяють інвестувати в людський капітал, фінансувати нові підприємства. Але з іншого боку, дослідження не підтвердили суттєвий внесок переказів в економічне зростання. Навпаки, його темпи знижуються, зростає залежність від коштів, що переказують з-за кордону. Таким чином, країни потрапляють у пастку переказів з низькими темпами зростання і високою еміграцією [16].

Цілком очевидно, що інтенсивний відтік робочої сили свідчить не на користь структури вітчизняного експорту та структури національної економіки загалом, адже можливості працевлаштування в сировинній економіці з аграрною спеціалізацією доволі обмежені. Трудова депопуляція загрожує майбутньому економічному зростанню, а підвищення заробітної платні задля виграшу в конкуренції за українських робітників з іноземними компаніями знижує конкурентоспроможність вітчизняної продукції на світовому ринку.

До початку війни Україна залишалася перманентно недоінвестованою економікою. Особливо показово виглядає динаміка ПІІ, розрахованих на душу населення (рис. 5). Але й загальний нагромаджений обсяг іноземних інвестицій в Україні був найнижчим серед країн Східної Європи, окрім Молдови. За 30 років Україна залучила близько 50 млрд дол, у той час, як Польща – майже 240 млрд [17].

У 2019 р. в Україну надійшло 5,86 млрд дол ПІІ (рис. 6), що було значно менше за приватні грошові перекази.

Найуспішнішим роком для залучення інвестицій був передкризовий 2008 р. Безпрецедентне скоро-

Рисунок 3 – Сальдо рахунку поточних операцій та балансу товарів і послуг України, млн дол США (1998–2022 рр.)

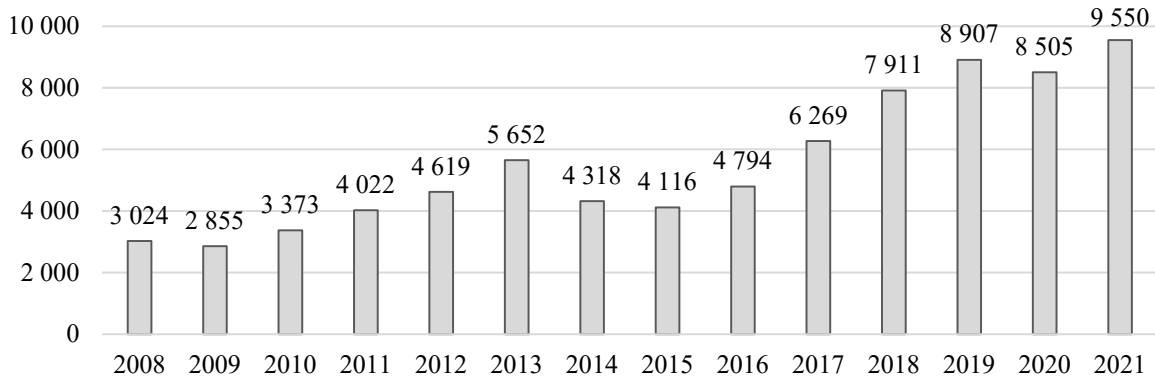

Рисунок 4 – Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну (чиста оплата праці), млн дол США, (2008–2021 рр.)

Джерело: НБУ

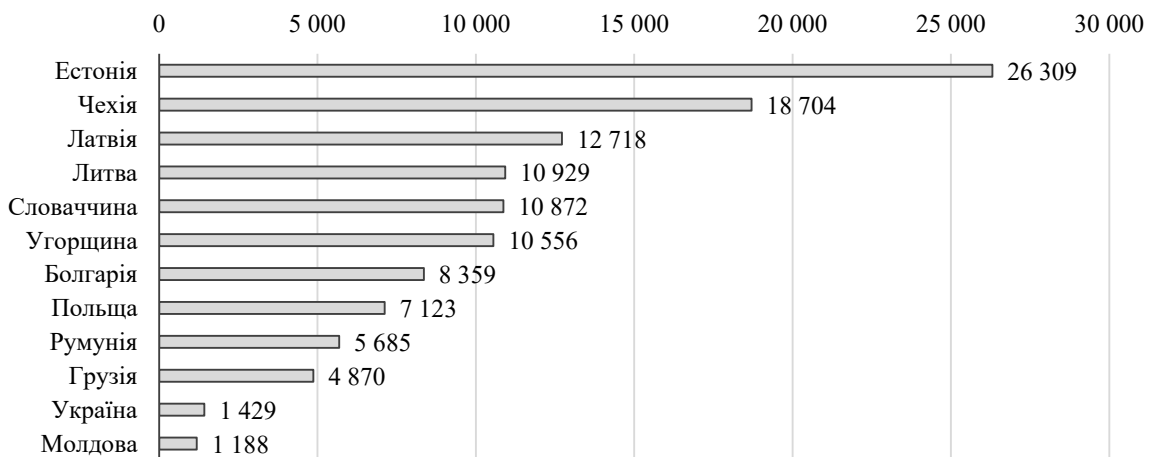

Рисунок 5 – Прямі іноземні інвестиції в країни (запаси), дол США на душу населення

Джерело: Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD)

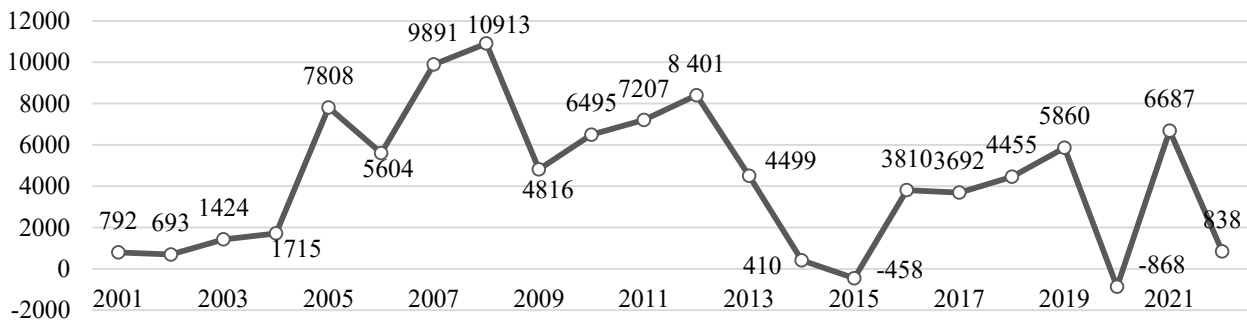

Рисунок 6 – Прямі інвестиції в Україну (потоки), млн дол США

Джерело: НБУ

чення ПІІ (понад у 10 разів) відбулося у 2014 р. Однією з головних причин стала російська агресія, яка значно поглибила політичну та економічну кризу в країні. Втім, помітне падіння сталося і у 2013 р. через скорочення попиту на український експорт та економічну невизначеність. Зростання ПІІ у подальших роках, серед іншого, можна пояснити докапіталізацією банків з іноземним капіталом. Чистий відтік ПІІ спостерігався у 2015 р. і майже вдвічі більший у 2020 р.

Тож певні зміни в обсягах ПІІ були напряму пов'язані з тенденціями розвитку світової економіки (висхідний тренд до 2008 р., скорочення у 2009, 2020 рр.), але інші мали суто вітчизняне походження (падіння у 2014–2015 рр. та низькі значення у подальші роки).

Після перемоги перед Україною, навіть попри реалізацію власного плану Маршалла, стоятиме задача залучення іноземних інвестицій. Цьому тривалий час заважало несприятливе бізнес-середовище, що сфор-

мувалося задовго до війни, – неочікувані зміни законодавства, державної політики щодо інвестицій, тотальна корупція, недовіра до судової системи, валютна волатильність. Дешева робоча сила вже не виступає привабливим вирішальним чинником для залучення інвестицій, не гарантує їхнього зростання. Ручна праця більше не розглядається як важлива складова сучасного виробництва. Тож окрім визначеності, стабільного дієвого законодавства, прозорих «правил гри», варто розширювати пропозиції для інвесторів, тим більше, що Україні є що запропонувати окрім дешевої робочої сили.

Таким чином, аналіз вітчизняних показників, які традиційно використовують для вимірювання інтеграції національної економіки у світову, – обсяги зовнішньої торгівлі, приплив капіталу, трудова міграція не свідчать про певну реакцію української економіки на уповільнення глобалізації, а визначаються здебільшого суто внутрішніми причинами. Це може служити зайвим доказом того, що не варто спрощувати складні процеси, які відбуваються на глобальному рівні. Можна також припустити, що у коротко- та середньостроковій перспективі наслідки де- або слобалізації ще малопомітні, тому вони повинні залишитися одним з напрямків подальших досліджень. Через багатомірність та багатоаспектність глобалізації сучасні процеси слід характеризувати за допомогою ширшого колу показників, аналіз на макrorівні варто доповнити аналізом на рівні компаній (дезагрегованими показниками), як пропонується деякими економістами, оскільки «торгують не нації – торгують фірми» [18, с. 3].

Війна, що триває другий рік і дуже негативно позначилася на торговому балансі України, створює нові виклики і вимагає серйозних змін у зовнішньоекономічній стратегії. Як зазначалося, вона спричинила новий етап деглобалізації. Яскравим його маркером може слугувати санкційний тиск на країну-агресора, повна ізоляція Росії від ринків капіталу, добровільний відхід багатьох іноземних компаній з російського ринку, бойкот продукції тих компаній, що не відреагували на війну (тим самим, в аналізі сучасного стану світової торгівлі окрім геополітичного та економічного, можна виокремити й етичний аспект). Але в усіх цих процесах можна побачити й протилежну тенденцію: сприйняття Росії як загарбника та координацію зусиль щодо посилення санкцій проти неї та допомоги Україні.

Змін зазнали й інші національні економіки. Показовим є прийняття закону про створення стимулів для

виробництва напівпровідників у США (CHIPS and Science Act), який є важливою складовою реіндустріалізації, сучасної промислової стратегії адміністрації Дж. Байдена. Західноєвропейським країнам довелося частково відмовитися від більш комфортних умов існування, що забезпечувалися придбанням дешевого російського газу. Іншим країнам також випало пристосувати свої ланцюжки постачань до нових реалій.

Вікно можливостей відкривається і перед Україною. І беручи до уваги всі наявні процеси, слід визнати, що ці можливості пов'язані з подальшою інтеграцією у світову економіку, передусім, євроінтеграцію. Черговий раз констатуємо складний і суперечливий характер глобалізації, доцільно врахувати її структурний аналіз – за об'єктом та географією.

Так, Р. Болдуїн доводить, що наразі піку досягла торгівля товарами, а торгівля послугами продовжує зростати [19, с. 5]. За його ж дослідженням, пік глобалізації для країн ЄС ще не досягнутий [20]. Тож окрім природних проблем з експортом аграрної продукції Україна має й інші серйозні причини та слушну нагоду змінити структуру експорту, збільшити індекс економічної складності своєї продукції.

Наші надії на майбутнє, серед іншого, пов'язані з розвитком вітчизняної ІТ-індустрії, яка починала з аутсорсингу, а протягом останніх років демонструвала щорічні темпи зростання понад 20%. Відплив українських фахівців ставав з часом все менш помітним, а у 2020 р. експорт ІТ навіть перевищив експорт транспортних послуг та мінеральних продуктів. У 2022 р. ІТ сектор став єдиною галуззю експорту, обсяги якої зросли попри війну, збільшивши до 45,5% свою частку в експорті послуг.

Висновки. Таким чином, характеристика світової торгівлі та світової економіки має бути значно складніша, ніж контрастне протиставлення глобалізації та деглобалізації, оскільки обидві тенденції співіснують.

Аналіз основних показників, що характеризують зовнішньоекономічну складову вітчизняної економіки, свідчить як про вплив прискорення чи уповільнення процесів міжнародної економічної інтеграції, так і зміни всупереч загальним трендам. Обираючи стратегію розвитку, Україні варто віддавати перевагу подальшому залученню у міжнародний поділ праці. Нагальною потребою залишається диверсифікація експортної продукції, зростання індексу економічної складності. Хоча у нашому випадку френдшоринг ще тривалий час буде домінувати над ефектом сусідства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. James H. *The End of Globalization: Lessons from the Great Depression*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2001. 272 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjz8161>.
2. Bergeijk P. A.G. van. *Deglobalization 2.0: Trade and openness during the Great Depression and the Great Recession*. Edward Elgar: Cheltenham, 2019. 224 p. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788973465>.
3. Irwin D. A. The pandemic adds momentum to the deglobalization trend. The Peterson Institute for International Economics. April 23, 2020. URL: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend>.
4. Predictions for 2020: “Slowbalisation” is the new globalization. PwC. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/predictions-2020.html>.

5. Antràs P. De-Globalisation? Global Value Chains in the Post-COVID-19 Age. NBER. Working Paper 28115. November 2020. DOI: <https://doi.org/10.3386/w28115>. URL: <http://www.nber.org/papers/w28115>.
6. Baldwin R. *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. MA, The Belknap Press of Harvard University Press, 2016. 344 p.
7. Heath R. RIP Davos Man, long live globalization. *POLITICO*. 05/25/2022. URL: <https://www.politico.com/news/2022/05/25/world-economic-forum-davos-globalization-00035228>.
8. Goldberg P. K., Reed T. Is the Global Economy Deglobalizing? And if so, why? And what is next? NBER. Working paper 31115. April 2023. DOI: <https://doi.org/10.3386/w31115>. URL: <https://www.nber.org/papers/w31115>.
9. Піляєв І.С. Трансформація глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну. *Економіка України*. 2022. № 7 (728). С. 3–20. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.003>.
10. Transcript: US Treasury Secretary Janet Yellen on the next steps for Russia sanctions and ‘friend-shoring’ supply chains. Atlantic Council. April 13, 2022. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/transcript-us-treasury-secretary-janet-yellen-on-the-next-steps-for-russia-sanctions-and-friend-shoring-supply-chains>.
11. Плотніков О.В. Повоєнне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки. *Економіка України*. 2022. № 12 (733). С. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.003>.
12. Зверяков М.І. Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях. *Економіка України*. 2022. № 8 (729). С. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.003>.
13. Chen N., Juvenal L. Quality and the Great Trade Collapse. IMF Working Paper. February 2016. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp1630.pdf>.
14. Baldwin R. The great trade collapse: What caused it and what does it mean? 27 Nov 2009. URL: <https://cepr.org/voxeu/columns/great-trade-collapse-what-caused-it-and-what-does-it-mean>.
15. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. Migration and Development Brief 32. World Bank. April 2020. 37 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens.pdf>.
16. Chami R., Ernst E., Fullenkamp C., Oeking A. (2018) Is There a Remittance Trap? *Finance & Development*. September, 2018. P. 44–47. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/09/pdf/is-there-a-remittance-trap-chami.pdf>.
17. Foreign direct investment: Inward stock, annual (US dollars at current prices per capita). URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableView/tableView.aspx?ReportId=96740> (дата звернення: 10.05.2023).
18. Cernat L. Has Globalisation Really Peaked for Europe? *Ecipe policy brief* No. 08. 2022. 14 p. URL: https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/10/ECI_22_PolicyBrief_Globalisation_08_2022_LY04.pdf.
19. Baldwin R. Globotics and Macroeconomics: Globalisation and Automation of the Service Sector. NBER. Working paper 30317, August 2022. 37 p. DOI: <https://doi.org/10.3386/w30317>. URL: <https://www.nber.org/papers/w30317>.
20. Baldwin R. The peak globalisation myth: Part 1. VoxEU.org. 31 Aug 2022. URL: <https://web.archive.org/web/20221123232438/https://cepr.org/voxeu/columns/peak-globalisation-myth-part-1>.

REFERENCES:

1. James H. (2001) *The End of Globalization: Lessons from the Great Depression*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 272 p. DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvjz8161>.
2. Bergeijk P. A.G. van (2019) Deglobalization 2.0: Trade and openness during the Great Depression and the Great Recession. Edward Elgar: Cheltenham. 224 p. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788973465>.
3. Irwin D.A. (2020) The pandemic adds momentum to the deglobalization trend. The Peterson Institute for International Economics. April 23. Available at: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economics/pandemic-adds-momentum-deglobalization-trend>
4. Predictions for 2020: “Slowbalisation” is the new globalization (2020) PwC. Available at: <https://www.pwc.com/gx/en/research-insights/economy/global-economy-watch/predictions-2020.html>.
5. Antràs P. (2020) De-Globalisation? Global Value Chains in the Post-COVID-19 Age. NBER. Working Paper 28115. November 2020. DOI: <https://doi.org/10.3386/w28115>. Available at: <http://www.nber.org/papers/w28115>.
6. Baldwin R. (2016) *The Great Convergence: Information Technology and the New Globalization*. MA, The Belknap Press of Harvard University Press.
7. Heath R. (2022) RIP Davos Man, long live globalization. *POLITICO*. Available at: <https://www.politico.com/news/2022/05/25/world-economic-forum-davos-globalization-00035228>.
8. Goldberg P.K., Reed T. (2023) Is the Global Economy Deglobalizing? And if so, why? And what is next? Working paper 31115. DOI: <https://doi.org/10.3386/w31115>. Available at: <https://www.nber.org/papers/w31115>.
9. Піліаєв І. (2022) Трансформація глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну [Transformation of Globalization Processes in the Context of the Consequences of Full-scale Russian Invasion of Ukraine]. *Економіка України*, no. 7(728), pp. 3–20. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.003>.
10. Transcript: US Treasury Secretary Janet Yellen on the next steps for Russia sanctions and ‘friend-shoring’ supply chains (2022) Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/news/transcripts/transcript-us-treasury-secretary-janet-yellen-on-the-next-steps-for-russia-sanctions-and-friend-shoring-supply-chains>.
11. Plotnikov O. (2022) Повоєнне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки [Post-War Reconstruction of Ukraine in the Context of Fragmentation of the World Economy]. *Економіка України*, no. 12 (733), pp. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.003>.
12. Zveryakov M. (2022) Формування моделі економічного розвитку в нових історичних реаліях [Formation of the Economic Development Model in New Historical Realities]. *Економіка України*, no. 8 (729), pp. 3–19. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.003>.

13. Chen N., Juvenal L. (2016) Quality and the Great Trade Collapse. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp1630.pdf>.
14. Baldwin R. (2009) The great trade collapse: What caused it and what does it mean? Available at: <https://cepr.org/voxeu/columns/great-trade-collapse-what-caused-it-and-what-does-it-mean>.
15. COVID-19 Crisis Through a Migration Lens. Migration and Development Brief 32 (2020) Available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/989721587512418006/pdf/COVID-19-Crisis-Through-a-Migration-Lens.pdf>.
16. Chami R., Ernst E., Fullenkamp C., Oeking A. (2018) Is There a Remittance Trap? *Finance & Development*. September, No. 44–47. Available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2018/09/pdf/is-there-a-remittance-trap-chami.pdf>.
17. Foreign direct investment: Inward stock, annual (US dollars at current prices per capita). Available at: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740> (accessed: May 10, 2023).
18. Cernat, L. (2022) Has Globalisation Really Peaked for Europe? *Ecipe policy brief* 8. Available at: https://ecipe.org/wp-content/uploads/2022/10/ECI_22_PolicyBrief_Globalisation_08_2022_LY04.pdf.
19. Baldwin R. (2022) Globotics and Macroeconomics: Globalisation and Automation of the Service Sector. NBER. Working paper 30317, 37 p. DOI: <https://doi.org/10.3386/w30317>. Available at: <https://www.nber.org/papers/w30317>.
20. Baldwin R. (2022) The peak globalisation myth: Part 1. Available at: <https://web.archive.org/web/20221123232438/https://cepr.org/voxeu/columns/peak-globalisation-myth-part-1>.

FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONTEXT OF THE CURRENT STAGE OF GLOBALIZATION AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF THE DOMESTIC ECONOMY

Viktoriya A. Palekhova¹

Since Ukrainian economy is an open one, all major global-trade trends apply to it as well. The serious losses of the country's export potential during the war and the need to prioritize post-war development add the importance, of this research. After the Great Recession, world trade was growing slower than the world output. Subsequent events: the US-China trade war, the pandemic, and, finally, Russian aggression against Ukraine, only strengthened this trend. The main goal of the article is to analyze the existing forms, of the modern stage of globalization (deglobalization, slowbalisation, onshoring, friendshoring), to check how the slowdown of international economic integration was reflected in the indicators of Ukraine's foreign economic activity. The dynamics of the main indicators was analyzed: the volume of foreign trade, the balance of payments, the volume of private remittances and direct foreign investments. The results of the study do not allow us to draw an unequivocal conclusion about the reflection in the given indicators of the slowdown in the expansion of world trade. This once again shows the complex and contradictory nature of the new type of globalization. It is likely that in the short- and medium-run periods, the consequences of these world processes are still barely noticeable, so they should remain one of the directions of further research. A detailed analysis showed that multidirectional trends coexist currently. For example, the globalization in trade in the EU countries and world trade in services have not reached their peaks. Taking this into account, Ukraine has a good opportunity to take advantage of the opportunities and fundamentally change the structure of its exports, increasing the share of information and communication services in it. Under these conditions, Ukraine's course towards European integration appears to be well-founded and unmistakable. The deglobalization trend absolutely rightly affected the aggressor country, which has become more closed to the rest of the world and has already felt a reduction in exports, imports, a drop in the technological level, and labor productivity. Speaking in terms of the global-trade buzzwords, friendshoring for Ukraine will prevail over the neighborhood effect for a long time.

Keywords: globalization, deglobalisation slowbalisation, exports, imports, private remittances, foreign direct investments.

JEL Classification: F01, F02, F20

*Стаття надійшла до редакції 12.05.2023
The article was received May 12, 2023*

---

¹ Viktoriya A. Palekhova, Senior Lecturer at the Department of Economics and Entrepreneurship, Petro Mohyla Black Sea National University